

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ НОВОГО НАБОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ФАХОВІЙ ПЕРЕДВИЩІЙ ОСВІТІ

Світлана Дзюбенко,

викладач вищої категорії, викладач-методист Таращанського технічного та економіко-правового фахового коледжу, Тараща, Україна

Анотація. Проблема адаптації студентів, особливо першокурсників, до коледжанського середовища не нова, адже від успішності цього процесу багато в чому залежить подальша професійна кар'єра і особистісний розвиток майбутнього фахівця. Поняття адаптації можна розглядати як процес пристосування студента до нових умов, входження до нового соціального середовища, засвоєння норм такого середовища та вироблення нової моделі поведінки. Здатність активного пристосування особистості до умов середовища як фізичного, так і соціального, визначається як адаптивність та відображає відповідність між метою та результатами, яких необхідно досягнути у процесі здобуття вищої освіти.

Ключові слова: психологічна адаптація, студент, воєнний стан, мотивація, педагогічна майстерність.

PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE ADAPTATION OF STUDENTS OF THE NEW RECRUITMENT IN THE CONDITIONS OF WARTIME TO THE EDUCATIONAL PROCESS IN VOCATIONAL HIGHER EDUCATION

Svitlana Dzyubenko,

teacher of the highest category, teacher-methodist of Tarascha technical and economic and legal professional college, Tarascha, Ukraine

Abstract. The problem of adapting students, especially first-year students, to the college environment is not new, because the further professional career and personal development of the future specialist largely depends on the success of this process. The concept of adaptation can be considered as the process of adapting a student to new conditions, entering a new social environment, learning the norms of such an environment and developing a new model of behavior. The ability of an individual to actively adapt to the conditions of the environment, both physical and social, is defined as adaptability and reflects the correspondence between the goal and the results that must be achieved in the process of obtaining higher education.

Keywords: psychological adaptation, student, martial law, motivation, pedagogical skill.

Формування конкурентоспроможних фахівців, різнобічно і нестандартно мислячих, з професійним світоглядом, громадянськи активних, духовно, морально і професійно підготовлених до роботи за обраною спеціальністю - найважливіше завдання, яке стоїть перед вищими закладами освіти. З моменту вступу до коледжу починається процес адаптації до студентського життя.

Індивідуальний підхід у сучасній системі освіти диктує необхідність пошуку оптимальних шляхів адаптації особистості до мінливих ситуацій соціальної реальності. Для виховання нової генерації фахівців потрібні ефективні форми навчання та способи організації навчального процесу, що дозволяють використовувати потенціал студентів.

Процес адаптації першокурсників до коледжанського середовища є дуже складним і багатограним. Одним з найважливіших елементів адаптації студентів в умовах воєнного часу є організація безпечного освітнього середовища (Шкарлета, 2022а).

Адаптація студентів до навчання у воєнний час характеризується низкою психологічних особливостей, таких як складність, поетапність, тривалість, індивідуальність та вимушеність. Вона також ускладнюється низкою проблем, таких як труднощі у використанні технологій дистанційного навчання, зміна співвідношення різних видів навчальної діяльності та втрата мотивації до навчальної діяльності.

Переважає більшість педагогів розглядають адаптацію як «комплексний динамічний процес», викликаним взаємодією психологічних, соціальних і біологічних факторів. Психологічна адаптація студентів до навчального процесу включає цілий ряд аспектів, за якими стоять різні зони труднощів, з якими доводиться стикатися студентам на початковому етапі навчання. Можна чітко виділити три головних аспекти адаптації першокурсника:

1) дидактичний аспект: адаптація до нової дидактичної системи, яка відрізняється від шкільної формами і методами організації навчального процесу. Ця новизна і пов'язані з нею труднощі становлять своєрідний освітній бар'єр, який необхідно подолати. Основними труднощами на цьому етапі є збільшений обсяг і складність матеріалу, збільшення частки самостійної роботи і невміння працювати самостійно, планувати і розподіляти час;

2) професійний: формування любові до обраної спеціальності, поступове набуття професійних умінь і навичок;

3) соціально-психологічний: труднощі в засвоєнні нових соціальних норм, встановленні та підтримці студентом певного соціального статусу в новому колективі (Радкевич, 2011).

Соціально-психологічна адаптація часто ускладнює дидактичну адаптацію, оскільки вимагає переключення уваги з навчання на спілкування. Всі ці аспекти одного процесу тісно пов'язані між собою. Це пов'язано з тим, що навчання є основою життєдіяльності студента, а успішність - одним із головних критеріїв його адаптаційних можливостей: першокурсники, набуваючи статусу самостійних дорослих, залишаються здебільшого близькими до старшокласників за віком, психологією, розвитком, світоглядом і життєвим досвідом. Тому освітня діяльність у перший рік має здійснюватися з урахуванням вікових особливостей вступників, рівня їхньої підготовки та специфіки закладу.

Головним завданням є саме введення першокурсників у новий освітній процес. Основна мета педагогічного колективу навчального закладу в цей період - полегшити психологічну адаптацію студента першого курсу до навчального середовища, зокрема:

- корекція хибних очікувань і типових ілюзій щодо навчання;
- підвищення мотивації до навчання;
- пошук оптимальних моделей поведінки в студентському середовищі;
- вибір оптимальної стратегії навчання.

Процес адаптації є тривалим і не завжди успішним. Значна кількість першокурсників мають проблеми з адаптацією, які тісно пов'язані з особистісними якостями студентів, відсутністю навичок самостійної навчальної діяльності та несформованістю професійного самовизначення. Поняття адаптації включає в себе мотивацію до навчання, професійне

самовизначення, самостійність у розумовій діяльності, ціннісні орієнтації та стосунки з викладачами та одногрупниками (Тітова, 2019).

Успішна адаптація студента означає, що він інтегрований у нове соціальне середовище; у новий навчально-пізнавальний процес; у нову систему відносин. Специфіка процесу адаптації у закладі фахової передвищої освіти визначається різницею в методах навчання і в його організації в середній школі і коледжі, що породжує своєрідний негативний ефект – дидактичний бар'єр. Першокурсникам не дістає різних навичок і вмінь, які потрібні у ВНЗ для успішного оволодіння програмою. Спроби компенсувати це посидючістю не завжди призводять до успіху. Проходить чимало часу, перш ніж студент пристосується до умов навчання в коледжі. Багатьма це досягається дуже великою ціною. Звідси і низька успішність на першому курсі і великий «відсів» за результатами сесії. Пристосування до нових умов вимагає багато сил, через що виникають істотні відмінності у діяльності та результати навчання в школі і коледжі. Однією з причин низьких темпів адаптації студентів є неузгодженість у педагогічній взаємодії між викладачем і студентом під час організації способів вчення (Шкарлета, 2022b). Труднощі адаптації – це не що інше, як труднощі суміщення зусиль викладача і студента під час організації методів навчання.

Розрізняють три форми адаптації студентів першокурсників до умов навчання в коледжі:

- формальна адаптація, тобто когнітивна та інформаційна адаптація студента до нового середовища, структури навчального закладу, змісту навчання, вимог та обов'язків;
- соціальна (громадська) адаптація, тобто процес внутрішньої інтеграції (згуртування) груп першокурсників та інтеграції цих груп зі студентським середовищем загалом;
- дидактична адаптація, тобто підготовка студентів до нових форм і методів навчання у коледжі.

Для успішної адаптації обов'язковим компонентом є прояв активної позиції, яка має бути не тільки у викладача, а й у студента, тобто спільна діяльність.

Студент повинен самотужки знаходити, обирати для себе способи і шляхи досягнення конкретних освітніх цілей, а викладач – створювати умови для цього. Основним завданням викладачів, особливо на етапі адаптації, є розширення діапазону освітнього вибору, доступного для студентів. Нажаль, такий вибір не опановується в повному обсязі через обмежений життєвий досвід молодих людей, брак знань і недостатню обізнаність з культурним багатством.

Завдання коледжу – не озброїти знаннями випускника (це неможливо, оскільки обсяг знань зростає постійно), а виховати людину, яка володіє способами розв'язання різних проблем у межах професії.

Висновок. З метою покращення процесу адаптації студентів на початку занять необхідно проводити психологічні роз'яснення для активізації навчальної діяльності та створення сприятливого психологічного клімату в академічній групі.

Викладачі, керівники практики та педагогічний персонал повинні працювати над створенням безпечного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу. Класні керівники (куратори груп) повинні впроваджувати виховні години, спрямовані на формування відповідальної поведінки та здорового способу життя.

З метою профілактики девіантної поведінки та профілактики булінгу у закладі проводити систематично години психолога та соціального педагога.

При проведенні дистанційного навчання в умовах воєнного стану враховувати індивідуальні психологічні особливості студентів, умови проживання, стосунки в сім'ї, наявність інтернету, електро- та теплопостачання тощо.

Організувати об'єктивну та ефективну систему оцінювання для мотивації всіх учасників освітнього процесу до навчання.

Наразі найважливішими напрямками освітньої діяльності мають стати психологічна та емоційна підтримка учнів, навчання правилам поведінки в умовах воєнного стану (під час авіанальотів, поводження з вибухонебезпечними предметами, надання першої медичної допомоги тощо), адаптація та підтримка студентів зі статусом тимчасово переміщених осіб, розвиток критичного мислення та медіаграмотності, національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання.

Список посилань

Шкарлет, С. М. (Ред). (2022 а). Освіта і наука України в умовах воєнного стану. *Інформаційно-аналітичний збірник*.

Шкарлет, С. М. (Ред). (2022b). Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проєктна діяльність*. Букрек.

Радкевич, В. О. (2022). Науково-методичні основи модернізації змісту професійної освіти і навчання. *Професійна педагогіка*, 1, 57-67.

Тітова, О. А. (2019). *Педагогічна система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів у аграрних університетах: теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення: монографія*. Однорог Т. В.

Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 р. № 1/3737-22.

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini> .

Психологічні труднощі, мотивація та відновлення. Як викладати в умовах війни. *vctr.media* (2022). <https://vctr.media/ua/yak-vikladati-v-umovah-vijni-139460/>.